

NASLJEDNOPRAVNA STVAR S PREKOGRANIČNIM ELEMENTOM I NADLEŽNOST U OKVIRU UREDBE (EU) BR. 650/2012 O NASLJEĐIVANJU – NEKA HRVATSKA I SLOVENSKA ISKUSTVA I DVOJBE

Izv. prof. dr. sc. Slađana Aras Kramar*

UDK: 341.92:347.65(4)EU
<https://doi.org/10.30925/zpfsr.41.1.4>
Ur.: 15. siječnja 2020.
Pr.: 17. ožujka 2020.
Izvorni znanstveni rad

Sažetak

Nakon četiri godine otkako je u primjeni Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, u radu će se analizirati i raspraviti određena načelno teorijska, ali i implementacijsko-praktična pitanja na temelju rezultata provedenog empirijskog istraživanja o primjeni Uredbe u Hrvatskoj i Sloveniji tijekom svibnja – rujna 2019. Kroz analizu normativnog okvira Uredbe, kao i europskih i nacionalnih, hrvatskih i slovenskih provedbenih propisa te iskustva tri skupine hrvatskih i slovenskih praktičara (sudaca, javnih bilježnika, odvjetnika), cilj je istraživanja odrediti i analizirati nedostatke postojećega normativnog uređenja i probleme u primjeni Uredbe. Nakon uvodnih napomena o predmetu i metodologiji istraživanja, u radu se nastoji odrediti nasljednopravna stvar s prekograničnim elementom, materijalno područje primjene Uredbe te odnos prema drugim europskim uredbama. Potom slijedi dio o načelu jedinstva ostavine u kojem se raspravlja o određenim pitanjima postojanja imovine koja čini ostavinu u trećim državama, posebice susjednim postjugoslavenskim državama. U četvrtom dijelu rada o nadležnosti, analiziraju se i raspravljaju pitanja određivanja uobičajenog boravišta u praksi, izazovi s kojima se

---

* Dr. sc. Slađana Aras Kramar, izvanredna profesorica, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu; saras@pravo.hr.

Ovaj se rad temelji na rezultatima empirijskog istraživanja provedenog u sklopu projekta „CISUR – Jačanje pravosudne suradnje u primjeni Uredbe o nasljeđivanju u Hrvatskoj i Sloveniji“, koji sufinanciraju Program za pravosuđe Europske unije (2014. – 2020.), Hrvatski pravni centar (Zagreb, Hrvatska), Mirovni inštitut (Ljubljana, Slovenija), Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske i Hrvatska javnobilježnička komora. Projekt provodi Hrvatski pravni centar u partnerstvu s Ministarstvom pravosuđa Republike Hrvatske, Hrvatskom javnobilježničkom komorom, Mirovnim inštitutom i Notarskom zbornicom Slovenije, a u suradnji s Vrhovnim sudom Republike Hrvatske. Za sadržaj ovog rada odgovoran je isključivo autor.

susreću nadležna tijela pri utvrđivanju nadležnosti, kao i određena pitanja uz sporazum o nadležnosti. Raspravlja se i o izazovnim situacijama postojanja dvostruke litispendencije u državama članicama, a kao posljedica dužnosti nadležnog tijela u nekim državama članicama, poput Hrvatske i Slovenije, da po službenoj dužnosti pokreće ostavinske postupke ako se nekretnine nalaze na njezinu području. U zaključnom dijelu rada daje se sinteza glavnih rezultata istraživanja, kao i određena promišljanja u cilju koherentne primjene Uredbe u Hrvatskoj i Sloveniji, posljedično i u ostalim državama članicama.

Ključne riječi: *nasljednopravne stvari s prekograničnim elementom; načelo jedinstva ostavine; nadležnost; uobičajeno boravište; sporazum o nadležnosti; Uredba (EU) br. 650/2012.*

1. UVOD: ODREĐENJE PREDMETA I METODOLOGIJE ISTRAŽIVANJA

Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju¹ (u daljnjem tekstu: Uredba) donesena je 4. srpnja 2012., kao odgovor na potrebu uklanjanja prepreka slobodnom kretanju osoba i na mogućnost da se unaprijed organizira nasljeđivanje te učinkovito zaštite prava nasljednika i legatarata, drugih osoba bliskih ostavitelju i vjerovnika ostavine (t. 7., t. 80. Preambule Uredbe).² Uredba sadrži odredbe o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju ili, ako je to slučaj, prihvaćanju, izvršivosti i izvršenju odluka, javnih isprava i sudskih nagodbi u nasljednim stvarima te o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju (u daljnjem tekstu: Potvrda). Uredba se primjenjuje u svim državama članicama EU-a, osim u Danskoj i Irskoj (t. 82., t. 83. Preambule Uredbe).³ Uz to, primjenjuje se na nasljeđivanje osoba koje su umrle 17. kolovoza 2015. godine ili nakon toga (čl. 83. st. 1. Uredbe).

- 1 Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, SL, L 201, 27. 7. 2012.
- 2 O Haškim konvencijama i aktivnostima EU-a koje su prethodili donošenju Uredbe v. u: David Hayton, „Wills and Succession in the European Union“, *Estates, Trusts & Pensions Journal* 24, (2004-2005.): 262-268; Paul Terner, „Perspectives of a European Law of Succession“, *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 14, br. 2 (2007.): 147-178; Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession* (Hamburg, 26. 3. 2010.): 4-12; Dan Andrei Popescu, *Guide on international private law in successions matters* (Alina Chițea – Onești: Magic Print, 2014.): 8-9; Paula Poretti, „Nadležnost, nadležna tijela i postupci prema Uredbi (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 37, br. 1 (2016.): 562-563.
- 3 Napomena: Uredba se nije primjenjivala niti u Ujedinjenom Kraljevstvu dok je ono bilo država članica EU-a.

Nakon četiri godine primjene Uredbe, u radu će se analizirati i raspraviti određena načelno teorijska, ali i implementacijsko-praktična pitanja koja su se javila u njezinoj primjeni. Neka od njih stavila su pod povećalo i proklamirane ciljeve te načela Uredbe. Analiza određenih pitanja uz primjenu Uredbe temeljit će se na rezultatima empirijskog istraživanja o njezinoj primjeni u Hrvatskoj i Sloveniji, a koji će se nastojati raspraviti uzimajući u obzir njezin normativni okvir, kao i europske i nacionalne provedbene propise. U Hrvatskoj je, naime, donesen Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju (u daljnjem tekstu: Zakon o provedbi Uredbe).⁴ U Sloveniji su odredbe za provedbu Uredbe unesene u treće poglavlje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nasljeđivanju (u daljnjem tekstu: ZNRSlo).⁵

Empirijsko istraživanje o primjeni Uredbe u Hrvatskoj i Sloveniji provedeno je u razdoblju od svibnja do rujna 2019. Cilj je istraživanja bio analizirati normativni okvir i iskustva tri skupine praktičara te odrediti i utvrditi nedostatke postojećega normativnog uređenja i probleme u primjeni Uredbe. Empirijsko je istraživanje provedeno u dvije etape, korištenjem metoda polustrukturiranih intervjua sa sucima i (višim) sudskim savjetnicima, javnim bilježnicima i odvjetnicima te fokus grupa s praktičarima radi produblivanja spoznaja i rasprave o problemima u primjeni Uredbe. Za svaku od profesionalnih skupina koja je sudjelovala u istraživanju izrađen je poseban protokol za provođenje intervjua, prilagođen njezinoj ulozi u primjeni Uredbe te provođenju ostavinskog postupka s prekograničnim elementom. U intervjuima je sudjelovalo petnaest hrvatskih praktičara, i to prema skupinama: sedam javnih bilježnika, pet sudaca i (viših) sudskih savjetnika te tri odvjetnika. Različiti broj u uzorku sudionika istraživanja po profesionalnim skupinama metodološki je opravdan uzimajući u obzir razinu informiranosti i iskustva pojedine skupine praktičara koja je bila obuhvaćena istraživanjem. Navedeni je omjer, naime, postavljen jer su u hrvatskoj praksi, uzimajući u obzir Zakon o provedbi Uredbe i Zakon o nasljeđivanju (u daljnjem tekstu: ZNRH),⁶ javni bilježnici praktičari koji imaju najviše iskustva potrebnog za provedbu istraživanja te ostvarivanje postavljenoga cilja. U Sloveniji, s druge strane, javni bilježnici nemaju onu ulogu kakvu imaju javni bilježnici u Hrvatskoj u provođenju ostavinskih postupaka, kao i drugih postupaka (npr. za izdavanje Potvrde) u okviru Uredbe. Stoga je u Sloveniji postavljen najveći uzorak sudaca kao sudionika istraživanja (7), a manje je javnih bilježnika (5) i odvjetnika (3 praktičara).

U drugoj etapi empirijskog istraživanja održane su četiri fokus grupe u Hrvatskoj te Sloveniji. Od četiri fokus grupe održane u obje države članice, tri su bile homogene u odnosu na sudionike istraživanja pripadnike određene profesionalne

4 Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, Narodne novine, br. 152/14.

5 Zakon o dedovanju, Uradni list SRS, br. 15/76., 23/78., Uradni list RSlo, br. 13/94., 40/94., 117/00., 67/01., 83/01., 73/04., 31/13., 63/16.

6 Zakon o nasljeđivanju, Narodne novine, br. 48/03., 163/03., 35/05., 127/13., 33/15., 14/19.

skupine (suci i (viši) sudski savjetnici, javni bilježnici i odvjetnici), dok je četvrta bila multiprofesionalna te je uključivala pripadnike sve tri profesionalne skupine. Fokus grupe održane su prema prethodno izrađenim protokolima koji su se temeljili na analizi rezultata prvog dijela istraživanja (polustrukturiranih intervjuja). Ukupno, održane fokus grupe obuhvatile su dvadeset i jednog hrvatskog te dvanaest slovenskih praktičara. Osim toga, istraživanje je rezultiralo raspravom te prikupljenim iskustvenim, kvalitativnim podacima praktičara koji primjenjuju Uredbu u različitim teritorijalnim područjima, i to u Zagrebu, Ivancu, Varaždinu, Čakovcu, Murskom Središću, Osijeku, Puli i Novigradu (Hrvatska) te Ljubljani, Mariboru, Kopru, Kranju, Novom Mestu, Jesenici i Ilirskoj Bistrici (Slovenija).

Empirijsko istraživanje obuhvatilo je šest tematskih cjelina: područje primjene Uredbe, nadležnost, mjerodavno pravo, priznanje i izvršenje odluka o nasljeđivanju, prihvaćanje i izvršenje javnih isprava i sudskih nagodbi u nasljednim stvarima te Potvrda. Uzimajući u obzir temu ovoga rada, u njemu će se koristiti (samo) empirijski podatci u odnosu na određivanje nasljednopravne stvari s prekograničnim elementom u okviru materijalnog područja primjene te oni o nadležnosti u okviru Uredbe.

Nakon uvodnih napomena o predmetu i metodologiji istraživanja, u radu se nastoji odrediti nasljednopravna stvar s prekograničnim elementom, materijalno područje primjene Uredbe te odnos prema drugim europskim uredbama, u prvom redu Uredbi Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima (u daljnjem tekstu: Uredba 2016/1103) (v. *infra ad 2.*).⁷ Potom slijedi dio o načelu jedinstva ostavine, na kojem počiva Uredba, a u kojem se raspravlja o određenim pitanjima postojanja imovine koja čini ostavinu u trećim državama, posebice susjednim postjugoslavenskim državama (v. *infra ad 3.*). U četvrtom dijelu rada o nadležnosti, analiziraju se i raspravljaju pitanja određivanja uobičajenog boravišta u praksi, izazovi s kojima se susreću nadležna tijela pri utvrđivanju nadležnosti (ali u načelu, i mjerodavnog prava) temeljem te poveznice, kao i određena implementacijsko-praktična pitanja uz sporazum o nadležnosti. Raspravlja se i o izazovnim situacijama postojanja dvostruke litispencije u državama članicama, a kao posljedica oficijelnih ovlasti i dužnosti nadležnog tijela u nekim državama članicama, poput Hrvatske i Slovenije, da pokreće ostavinske postupke, posebice ako se nekretnine nalaze na njezinu području (v. *infra ad 4.*). U zaključnom dijelu rada daje se sinteza glavnih rezultata istraživanja, kao i određena promišljanja u cilju koherentne primjene Uredbe u Hrvatskoj i Sloveniji, posljedično i u ostalim državama članicama (v. *infra ad 5.*).

7 Uredba Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima, SL, L 183, 8. 7. 2016.

2. NASLJEDNOPRAVNE STVARI S PREKOGRANIČNIM ELEMENTOM

2.1. Određenje nasljednopravne stvari s prekograničnim elementom

Uredba uređuje široki pojam nasljeđivanja. Ona se primjenjuje na sve građanskopravne aspekte nasljeđivanja za slučaj smrti (čl. 1. st. 1. reč. 1. Uredbe); i to, na sve oblike prijenosa imovine, prava i obveza u slučaju smrti, bilo dobrovoljnim prijenosom raspolaganjem imovinom u slučaju smrti, bilo prijenosom zakonskim nasljeđivanjem (čl. 3. st. 1. (a) Uredbe). Propisujući, međutim, materijalno područje primjene, Uredba ne određuje pojam „prekogranični element“ kod nasljednopravnih stvari u okviru primjene Uredbe. U tom smislu, istraživanjem se nastojalo prikupiti iskustvene podatke od hrvatskih i slovenskih praktičara o tome koje bi okolnosti nadležno tijelo države članice trebalo uzeti u obzir pri ocjeni je li riječ o nasljednopravnoj stvari s prekograničnim elementom. Kao primjer je poslužilo pitanje kako bi se tumačila nasljednopravna stvar u slučaju hrvatskoga državljanina s uobičajenim boravištem u Republici Hrvatskoj, nakon kojega je ostala imovina u Hrvatskoj, ali i u drugoj državi članici (npr. novac na (štednom) računu ili jedna nekretnina). Pritom su i nasljednici hrvatski državljani s uobičajenim boravištem u Republici Hrvatskoj. Sadržajno je isto pitanje bilo postavljeno i slovenskim praktičarima koji su sudjelovali u istraživanju, s time što je naveden i opisan slučaj nasljednopravne stvari slovenskoga državljanina s uobičajenim boravištem u Sloveniji, iza kojega je ostala imovina u Sloveniji te dio imovine u drugoj državi članici. Kao nasljednici su navedeni i opisani slovenski državljani s uobičajenim boravištem u Republici Sloveniji.

U okviru primjene Uredbe na nasljednopravne stvari, zanimljivo je primijetiti da nije bilo jedinstvenih stavova hrvatskih praktičara koji su sudjelovali u istraživanju pri ocjeni opisane nasljednopravne stvari. Neki su sudionici istraživanja (suci) odricali prekogranični element, s obrazloženjem da je uobičajeno boravište ostavitelja bilo u Hrvatskoj, da je bio hrvatski državljanin, da su i nasljednici hrvatski državljani te da stoga ne bi došla u obzir primjena Uredbe. Treba istaknuti i ocjenu jednog praktičara koji je sudjelovao u istraživanju da bi presudno u ovoj situaciji bilo gdje se nalazi većina imovine ostavitelja. S druge strane, slovenski praktičari koji su sudjelovali u istraživanju u načelu su se suglasili da se u opisanoj situaciji radi o nasljednopravnoj stvari s prekograničnim elementom budući da se (barem) dio imovine nalazi u inozemstvu. Osim toga, ustvrdili su, i primjerice opisali da je takva većina nasljednopravnih stvari s prekograničnim elementom s kojima su se susreli u praksi. Tako navode iskustvene podatke o predmetima u kojima slovenski državljani s uobičajenim boravištem u Sloveniji imaju određenu nekretninu, često kuću za odmor, u susjednoj državi, uglavnom Hrvatskoj i Italiji. Ističu i primjere u kojima je uobičajeno boravište ostavitelja bilo u pograničnom području, a ostavitelj je imao imovinu i izvan slovenske granice.

Pri ocjeni o (ne)postojanju „prekograničnog elementa“ trebalo bi uzeti u obzir sve okolnosti određene nasljednopravne stvari (ostavitelja, nasljednike, imovinu koja čini ostavinu). Kada je riječ o imovini koja čini ostavinu trebalo bi uzeti u obzir gdje se

nalazi ta imovina, posebice nalazi li se ona i u drugoj državi članici i/ili trećoj državi. Uredba je, naime, prihvatila načelo jedinstva ostavine prema kojemu bi mjerodavno pravo trebalo urediti nasljeđivanje u cijelosti (čl. 23. st. 1. Uredbe). Stoga bi se ono moralo odnositi na svu imovinu koja čini ostavinu, bez obzira na vrstu imovine (nekretnine i pokretnine) i na to je li imovina smještena u drugoj državi članici ili u trećoj državi, a u svrhu pravne sigurnosti i izbjegavanja fragmentacije nasljeđivanja (t. 37. Preambule Uredbe).⁸

Praktičari koji su sudjelovali u istraživanju istaknuli su važnost učinkovite suradnje i razmjene podataka s tijelima drugih država članica, posebice u sklopu pribavljanja podataka o imovini koja čini ostavinu, a nalazi se u inozemstvu. Isticani su i problemi s kojima su se susretali pri pribavljanju podataka od nadležnih tijela drugih država članica, a koji su, među ostalim, i posljedica različitih registara i baza podataka, kao i različitih pravnih osnova i postupaka njihova pribavljanja u pojedinim državama članicama. Općenito, ocjena je praktičara koji su sudjelovali u istraživanju da nedostaje neki ustaljeni način komunikacije, barem u odnosu na ove dvije susjedne države članice, Hrvatsku i Sloveniju.

2.2. *Stvari isključene iz područja primjene Uredbe*

Uredba se ne primjenjuje na aspekte povezane s javnim pravom: porezne, carinske ili upravne stvari (čl. 1. st. 1. reč. 2. Uredbe). Nacionalno pravo države članice određuje obračun i plaćanje poreza i ostale obveze javnopravne prirode; jesu li to porezi koje je trebao platiti ostavitelj u trenutku smrti ili neka vrsta poreza na nasljeđivanje kojeg treba platiti iz ostavine ili kojega trebaju platiti nasljednici. Uz to, nacionalno pravo države članice određuje može li se predaja imovine nasljednicima u skladu s Uredbom ili upis promjena u odgovarajuće upisnike učiniti ovisnim o plaćanju poreza (t. 10. Preambule Uredbe). Empirijsko istraživanje provedeno u Sloveniji ukazalo je na dodatni istraživački nalaz, i to na različitu praksu oporezivanja nasljedstva ako je o njemu odlučivalo nadležno tijelo druge države članice u okviru Uredbe. Praktičari koji su sudjelovali u istraživanju tako su naveli i opisali slučajeve kada je izvršen upis u zemljišnu knjigu na temelju Potvrde bez prethodne odluke slovenskog poreznog tijela. Zaključuju da bi u slovenskim propisima, *de lege ferenda*, bilo svrsishodno propisati postupak koji bi zajamčio da prije provođenja upisa na temelju stranih odluka ili Potvrda predmet razmatraju i porezna tijela u cilju razrezivanja poreza.

Uz porezne, carinske ili upravne stvari javnog prava, iz materijalnog područja primjene Uredbe izrijekom su isključena i ostala područja građanskog i obiteljskog prava.⁹ Uredba se, naime, primjenjuje samo na nasljeđivanje (čl. 1. st. 1. reč. 1. Uredbe). Tako su iz područja primjene Uredbe isključena (i) pitanja poslovne sposobnosti fizičkih osoba (osim posebnog oblika te sposobnosti na području nasljednog prava), kao i postojanje braka ili drugih obiteljskih odnosa, ili odnosa koji prema pravu mjerodavnom za njih imaju usporedive učinke (čl. 1. st. 2. (a) Uredbe). Uredba se ne primjenjuje niti na pitanja režima bračne stečevine i imovinskih režima odnosa za koje

8 O načelu jedinstva ostavine v. *infra ad* 3.

9 V. odredbe čl. 1. st. 2. Uredbe.

se prema pravu mjerodavnom za njih smatra da imaju usporedive učinke kao brak (čl. 1. st. 2. (d) Uredbe). Stoga, ako bi se pred nadležnim tijelom države članice pojavilo neko od tih pitanja, nadležno bi ih tijelo rješavalo prema pravilima o prethodnom pitanju primjenjujući kolizijska pravila *lex fori*, ako ona već nisu harmonizirana na području EU-a.¹⁰

Provedenim istraživanjem nastojalo se prikupiti iskustvene podatke od praktičara o primjeni u ostavinskim postupcima s prekograničnim elementom i drugih instrumenata EU-a. Istraživanje je pokazalo da praktičari koji primjenjuju Uredbu i koji su sudjelovali u istraživanju nemaju iskustva i s primjenom Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 (u daljnjem tekstu: Uredba 2201/2003)¹¹ u sklopu raspravljanja i odlučivanja u ostavinskim predmetima, posebice u odnosu na pitanja poslovne (ne)sposobnosti djece kao zainteresiranih stranaka te ograničenja u zastupanju nositelja roditeljskih odgovornosti.¹²

2.2.1. Posebno o Uredbi i stvarima bračnoimovinskih režima

Iz materijalnog područja primjene Uredbe isključena su pitanja režima bračne stečevine i imovinskih režima odnosa za koje se prema pravu mjerodavnom za te odnose smatra da imaju usporedive učinke kao brak (čl. 1. st. 2. (d) Uredbe). Međutim, u t. 12. Preambule Uredbe izrijekom je određeno da bi nadležno tijelo prema Uredbi trebalo ipak uzeti u obzir prestanak režima bračne stečevine ili sličnog imovinskog režima ostavitelja pri utvrđivanju njegove ostavine i odgovarajućih nasljednih dijelova. Tomu treba pridodati i da je Uredbom 2016/1103 propisana koncentracija nadležnosti ako je pokrenut postupak u stvarima nasljeđivanja bračnog druga na temelju Uredbe (t. 32., t. 33. Preambule Uredbe 2016/1103). Tako, ako je pred sudom države članice pokrenut postupak u stvarima nasljeđivanja bračnog druga na temelju Uredbe, sudovi te države članice nadležni su (i) za odlučivanje u stvarima bračnoimovinskog režima povezanim s tim predmetom nasljeđivanja (čl. 4. Uredbe 2016/1103).¹³

Uvažavajući različitosti hrvatskoga i slovenskoga pravnog sustava u postojanju

10 O tome v. u: Andreas Köhler, „General private international law institutes in the EU Succession Regulation – Some remarks“, *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici* 9, br. 18 (2016.): 172-175.

11 Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000, SL, L 338, 23. 12. 2003.

12 Sud EU-a je u predmetu C-404/14, *Matoušková*, zauzeo shvaćanje prema kojemu je odobrenje sporazuma o raspodjeli nasljedstva koji za račun maloljetnih potomaka sklopi skrbnik, mjera koja se odnosi na izvršavanje roditeljske odgovornosti u smislu čl. 1. st. 1. t. (b) Uredbe 2201/2003 te koja ulazi u njezino područje primjene. Ne bi stoga bila riječ o mjeri koja se odnosi na nasljeđivanje. Presuda od 6. listopada 2015., *Matoušková*, C-404/14, EU:C:2015:653.

13 O nadležnosti u okviru Uredbe 2016/1103 v. u: Paula Poretti, „Odlučivanje o imovinskim odnosima bračnih drugova u ostavinskim postupcima sukladno Uredbi 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 38, br. 1 (2017.): 455-461.

nadležnosti javnih bilježnika za provođenje ostavinskih postupaka, empirijskim istraživanjem nastojao se obuhvatiti i odnos Uredbe te Uredbe 2016/1103 u cilju prikupljanja iskustvenih podataka od praktičara. Hrvatski i slovenski praktičari koji su sudjelovali u istraživanju nisu imali iskustva s primjenom Uredbe 2016/1103 u ostavinskim postupcima. Međutim, istraživanje je rezultiralo važnim istraživačkim nalazima koji upućuju na okolnost da su neki hrvatski javni bilježnici koji su sudjelovali u istraživanju u ostavinskim postupcima bez prekograničnog elementa odlučivali o imovini nadživjeloga bračnog druga na osnovi bračne stečevine. Javni bilježnik koji je sudjelovao u istraživanju opisivao je, naime, predmet u kojem je postojala nekretnina koja je bila upisana u zemljišnoj knjizi na ostavitelja, dok je nadživjeli bračni drug zahtijevao da se utvrdi njegovo pravo (su)vlasništva polovine te nekretnine na osnovi bračne stečevine. U toj je situaciji javni bilježnik izdvojio dio nekretnine iz ostavine kao imovinu nadživjeloga bračnog druga te je na osnovi bračne stečevine odredio upis u zemljišnu knjigu. Tijekom istraživanja istaknuta je, međutim, različita praksa hrvatskih sudova u pogledu provedbe takvih rješenja javnih bilježnika. Neki sudovi, naime, smatraju da javni bilježnici nisu nadležni odlučivati o imovini nadživjeloga bračnog druga, odnosno stvarima bračnoimovinskog režima, pa tako niti određivati po toj osnovi upise u zemljišne knjige.

Opisani istraživački nalazi u odnosu na tuzemne nasljednopravne stvari te odlučivanje o imovini nadživjeloga bračnog druga mogli bi u odnosu na one s prekograničnim elementom otvoriti dva pitanja: Jesu li javni bilježnici u Hrvatskoj nadležni za odlučivanje u stvarima bračnoimovinskih režima povezanim s ostavinskim postupkom koji je pokrenut u skladu s Uredbom. Kako bi postupio hrvatski sud kada bi zainteresirana stranka zatražila upis u zemljišnu knjigu na temelju odluke o nasljeđivanju ili Potvrde koju je donio, odnosno izdao javni bilježnik druge države članice u kojoj je, među ostalim, određena i imovina nadživjeloga bračnog druga na osnovi bračne stečevine. Pritom bi trebalo uzeti u obzir sljedeće premise:

(1.) kako Uredba, tako i Uredba 2016/1103, sadrže odredbe o direktnoj nadležnosti u stvarima koje ulaze u njihovo područje primjene. Uredbom 2016/1103 izriječno je propisan atrakcijski kriterij, prema kojemu su za stvari bračnoimovinskih režima nadležni sudovi one države članice pred čijim je sudom pokrenut postupak u stvarima nasljeđivanja bračnog druga na temelju Uredbe (čl. 4. Uredbe 2016/1103).

(2.) Uredba omogućava javnim bilježnicima koji su nadležni i ovlašteni u nasljednopravnim stvarima u različitim državama članicama izvršavanje tih ovlasti. Uredba, naime, pojmu „sud“ pripisuje široko značenje. Ono obuhvaća ne samo sudove u pravom smislu riječi, nego i javne bilježnike ili registarske urede, odnosno sva ostala tijela i pravne stručnjake s nadležnošću u nasljednim stvarima koji izvršavaju pravosudne funkcije ili postupaju u skladu s ovlastima koje im je prenijelo pravosudno tijelo ili postupaju pod nadzorom pravosudnog tijela, uz uvjet da takva druga tijela i pravni stručnjaci jamče nepristranost i pravo svih stranaka na saslušanje i uz uvjet da njihove odluke prema pravu države članice u kojoj djeluju: (a) mogu biti predmet žalbe ili revizije od strane pravosudnog tijela te (b) imaju sličnu valjanost i učinak kao i odluka pravosudnog tijela u istoj stvari (t. 20. Preambule Uredbe, čl. 3.

st. 2. Uredbe).¹⁴ Stoga su javni bilježnici vezani pravilima o nadležnosti Uredbe ako bi ispunjavali kriterije određenja pojma sud za potrebe te Uredbe. Tomu treba dodati i da Uredba 2016/1103 sadrži široko određenje pojma „sud“ (v. čl. 3. st. 2. Uredbe 2016/1103).

(3.) Prema ZNRH-u, javni bilježnici kao povjerenici suda provode radnje i donose odluke u ostavinskim postupcima sukladno s odlukom suda o povjeravanju te odredbama ZNRH-a (čl. 241. st. 1. ZNRH). U slučaju spora o činjenicama, javni bilježnik vratit će predmet nadležnom sudu (čl. 244. st. 2. u vezi s čl. 222.-224. ZNRH).

Uzimajući u obzir izneseno, trebalo bi zauzeti stajalište da bi i javni bilježnik u Hrvatskoj koji bi bio nadležan za vođenje i odlučivanje u ostavinskom postupku s prekograničnim elementom u skladu s Uredbom, bio nadležan i za odlučivanje u nespornim stvarima bračnoimovinskih režima povezanim s tim predmetom nasljeđivanja, pa tako i odrediti imovinu nadživjeloga bračnog druga na osnovi bračne stečevine. Pretpostavka bi, dakle, bila kao i inače kod nadležnosti javnog bilježnika u ostavinskom postupku, da je riječ o nespornoj stvari bračnoimovinskog režima povezanoj s nasljednopravnom stvari (*arg. ex:* čl. 244. st. 2. u vezi s čl. 222.-224. ZNRH). To potvrđuje, čini se, i shvaćanje Suda EU-a izraženo u predmetu *Mahnkopf*.¹⁵ Treba primijetiti, nažalost, da se na Europskom pravosudnom atlasu u građanskim stvarima navode samo sudovi kao tijela nadležna u stvarima bračnoimovinskih režima u Hrvatskoj.¹⁶

Sud EU-a bavio se tumačenjem pitanja može li tijelo nadležno za odlučivanje o nasljeđivanju prema Uredbi odlučivati i o uračunavanju bračne stečevine u nasljedni dio nadživjeloga bračnog druga. U predmetu *Mahnkopf*, konkretno, zahtjev za prethodnu odluku Suda upućen je u sklopu postupka za izdavanje Potvrde koji je podnijela D. M. L. Mahnkopf. Podnositeljica je bila odbijena sa zahtjevom za izdavanje Potvrde s obrazloženjem da joj se dio imovine koja joj je dodijeljena temeljio na režimu bračne stečevine te da ne ulazi u područje primjene Uredbe.¹⁷ Sud je zauzeo shvaćanje prema kojemu u područje primjene Uredbe ulazi nacionalna odredba, poput one o kojoj je bilo riječ u predmetu *Mahnkopf*, a koja predviđa, u slučaju smrti jednog od bračnih drugova, diobu bračne stečevine na paušalnoj osnovi uvećanjem nasljednog dijela preživjeloga bračnog druga.¹⁸ Iz citiranoga shvaćanja Suda, čini se, proizlazi i da bi javni bilježnici u Hrvatskoj, državi koja je pristala na pojačanu suradnju među državama članicama EU-a u stvarima bračnoimovinskog režima, morali uzeti u obzir bračnu stečevinu te pravo nadživjeloga bračnog druga na odgovarajući dio u ostavinskim postupcima u skladu s Uredbom, naravno, uz pretpostavku suglasnosti

14 Opisano određenje pojma „sud“ posljedica je okolnosti da u pojedinim državama članicama različita tijela i osobe imaju nadležnost u nasljednopravnim stvarima. O tome v. u: Max Planck Institute. *Comments*: 32-33; Popescu. *Guide*, 30-32.

15 Presuda od 1. ožujka 2018., *Mahnkopf*, C-558/16, EU:C:2018:138.

16 *Europski pravosudni atlas u građanskim stvarima*, pristup 27. prosinca 2019., https://e-justice.europa.eu/content_matters_of_matrimonial_property_regimes-559-hr-hr.do?member=1#a_116.

17 Presuda od 1. ožujka 2018., *Mahnkopf*, C-558/16, EU:C:2018:138, t. 24.

18 Presuda od 1. ožujka 2018., *Mahnkopf*, C-558/16, EU:C:2018:138, t. 44.

svih zainteresiranih stranaka.¹⁹ Ako bi nadležno tijelo (i to, javni bilježnik) moralo u Potvrdi²⁰ utvrditi imovinu nadživjeloga bračnog druga i na osnovi bračne stečevine, ono bi to, *a fortiori*, bilo ovlašteno učiniti i u odluci o nasljeđivanju.

Ako bi zainteresirana stranka zatražila upis u zemljišnu knjigu na temelju odluke o nasljeđivanju koju je donio javni bilježnik druge države članice u kojoj je, među ostalim, određena i imovina nadživjeloga bračnog druga po osnovi bračne stečevine ili pak na temelju Potvrde u kojoj je, među ostalim, utvrđena i imovina nadživjeloga bračnog druga na osnovi bračne stečevine, hrvatski bi sud morao dopustiti upis na temelju te odluke, odnosno Potvrde. Uredba, kao i Uredba 2016/1103, ne propisuje povredu pravila o nadležnosti kao jedan od razloga za odbijanje priznanja odnosno izvršenja odluke donesene u drugoj državi članici (*arg. ex*: čl. 40. Uredbe; čl. 37. Uredbe 2016/1103). Prema Uredbi 2016/1103 nadležnost suda države članice podrijetla odluke ne može se preispitivati niti se može primijeniti kriterij javnog poretka (*ordre public*) na pravila o nadležnosti utvrđena tom Uredbom (čl. 39. Uredba 2016/1103). Pritom treba istaknuti da se učinci Potvrde uopće ne mogu pobijati, niti pozivom na javni poredak (*arg. ex* čl. 69. st. 1. Uredbe).

3. NAČELO JEDINSTVA OSTAVINE

Temeljno je načelo Uredbe načelo jedinstva ostavine, a koje je važan iskorak europskoga zakonodavca ako se uzme u obzir okolnost da u kolizijskim pravilima država članica ne postoji jedinstveni pristup pokretnoj i nepokretnoj imovini koja čini ostavinu.²¹ Uredba propisuje dvostruki aspekt načela jedinstva ostavine. Prema Uredbi, primjenjuje se jedno pravo bez obzira na vrstu imovine koja čini ostavinu i bez obzira na mjesto gdje se nalazi ta imovina. Istodobno se nastoji osigurati i povezanost mjerodavnog prava koje uređuje nasljeđivanje u cijelosti te tijela koje je nadležno za odlučivanje o nasljeđivanju (t. 27., t. 37. Preambule Uredbe). Pritom bi se načelo jedinstva ostavine trebalo temeljiti na uobičajenom boravištu ostavitelja u trenutku njegove smrti (čl. 4., čl. 21. st. 1., čl. 23. Uredbe).

Rezultati empirijskog istraživanja ukazuju na okolnost da je primjena načela jedinstva ostavine u odnosu na imovinu koja se nalazi u trećoj državi, posebice su se tu navodile susjedne postjugoslavenske države (Bosna i Hercegovina, Srbija), u načelu neodrživa. Praktičari koji su sudjelovali u istraživanju dvoje o mogućnosti priznanja i izvršenja njihovih odluka o nasljeđivanju sve i kada bi odlučivali o nekretninama koje leže u trećim državama. Osim toga, pojedini praktičari ističu važnost informiranja stranaka o mogućnosti odlučivanja o imovini koja se nalazi u trećoj državi, uz rizik da

19 Usp. i Ljiljana Vodopija Čengić, „Iskustva javnih bilježnika u Republici Hrvatskoj u primjeni Uredbe o nasljeđivanju (EU) br. 65072012 te izazovi u praksi“, *Informator* prilog uz br. 6568 (2019.): 11-12.

20 Potvrda se izdaje za korištenje u drugoj državi članici i stvara propisane učinke. Potvrdom se mogu koristiti nasljednici, legatari, izvršitelji oporuke ili upravitelji ostavine koji se u drugoj državi članici moraju pozvati na svoj status ili izvršavati svoja prava kao nasljednici ili legatari i/ili svoje ovlasti kao izvršitelji oporuke ili upravitelji ostavine (čl. 63. st. 1. Uredbe).

21 O tome v. u: Popescu. *Guide*: 39; Dennis Solomon, „The boundaries of the law applicable to succession“, *Anali Pravnog fakulteta Univeziteta u Zenici* 9, br. 18 (2016.): 197-198.

takva odluka neće biti priznata i izvršena u toj trećoj državi. Istaknuti su i podatci da stranke u tim primjerima postojanja imovine u trećim državama u načelu zahtijevaju ograničenje postupka i izuzimanje imovine koja se nalazi u tim trećim državama. Uz to je istaknuta i opisana praksa izdavanja Potvrda koje bi trebale poslužiti dokazivanju statusa korisnika i/ili imovine koja čini ostavinu samo u odnosu na imovinu koja se nalazi u državama članicama, s obrazloženjem da se ona izdaje za korištenje u drugoj državi članici u skladu s Uredbom.

Promatrajući načelo jedinstva ostavine u odnosu na imovinu koja se nalazi u trećoj državi, treba istaknuti da sud može odlučiti, na zahtjev jedne od stranaka, da neće odlučivati o jednom ili više dijelova imovine koja se nalazi u trećoj državi, ako se može očekivati da njegova odluka u pogledu tog dijela imovine neće biti priznata i, prema potrebi, proglašena izvršivom u toj trećoj državi (čl. 12. st. 1. Uredbe). Nužno je voditi računa i da je primjena citiranog pravila o ograničenju postupka i izuzimanju imovine koja se nalazi u trećoj državi vezana za zahtjev stranke te ocjenu nadležnog tijela o nemogućnosti priznanja, i prema potrebi, proglašenja izvršivosti odluke donesene u skladu s Uredbom u odnosnoj trećoj državi. Trebalo bi, čini se, biti prepušteno samo dispoziciji stranke da odluči hoće li se koristiti odlukom u trećoj državi, odnosno sud bi se trebao ograničeno koristiti svojom diskrecijskom ovlasti pri ocjeni pretpostavke nemogućnosti priznanja, i prema potrebi, proglašenja izvršivosti odluke donesene u skladu s Uredbom u odnosnoj trećoj državi.

U odnosu na načelo jedinstva ostavine, praktičari koji su sudjelovali u istraživanju opisivali su i probleme s kojima se susreću pri utvrđivanju imovine koja čini ostavinu, a koja se nalazi u inozemstvu. Problematiziralo se pitanje kako uopće saznati za imovinu koja se nalazi u drugoj državi članici ili trećoj državi (poput okolnosti da je otvoren bankovni račun ostavitelja u inozemstvu) te o njoj pribaviti podatke kada i sami nasljednici nemaju o tome informacija. U tom je okviru istaknuta važnost suradnje i razmjene podataka među državama članicama.

Suradnja i razmjena podataka među državama članicama posebice je naglašena i isticana među praktičarima koji su sudjelovali u istraživanju i u kontekstu zahtjeva za upis u upisnik prava na pokretnoj i nepokretnoj imovini. Prema t. 18. Preambule Uredbe, pravo države članice u kojoj se nalazi upisnik mjerodavno je za određivanje nadležnih tijela te pretpostavaka i postupka upisa. Istraživanje je pokazalo da su posebno izazovne situacije nadležnih tijela nekih država članica koje u odlukama o nasljeđivanju ne opisuju nekretnine u skladu s *lex rei sitae*, već se u odlukama uopćeno određuje da nasljednik nasljeđuje cjelokupnu imovinu ostavitelja.

Tijelo koje odlučuje o nasljeđivanju u skladu s Uredbom trebalo bi voditi računa o zahtjevima koje propisuje pravo države članice u kojoj se nalazi odgovarajući upisnik (*lex rei sitae*), pa tako i u opisu nekretnine. U tom je smislu vrlo važna suradnja i razmjena podataka tijela tih dviju država članica. Osim toga, bilo bi korisno potaknuti i zainteresirane stranke da same, odnosno putem odvjetnika ili javnog bilježnika ukažu nadležnom tijelu koje odlučuje o nasljeđivanju što je nužno unijeti u izrijeku odluke prema pravu države upisnika, a kako bi se upis nekretnine ili druge imovine uspješno proveo u toj državi upisnika.

4. ODREĐENA PITANJA UZ NADLEŽNOST

4.1. Opće pravilo: određivanje uobičajenoga boravišta

Opća nadležnost u Uredbi, ali i mjerodavno pravo za nasljeđivanje u cijelosti, određeni su poveznicom - uobičajeno boravište ostavitelja u trenutku smrti (čl. 4., čl. 21. st. 1. Uredbe) koja se često koristi u europskom pravu budući da bi, kako je to opisano u t. 23. Preambule Uredbe, trebala osigurati stvarnu vezu između predmeta nasljeđivanja i države članice u kojoj postoji nadležnost te se vodi postupak. Međutim, Uredba ide i korak dalje te izrijekom navodi i okolnosti koje bi nadležno tijelo trebalo uzeti u obzir pri ocijeni postojanja uobičajenog boravišta u odnosnoj državi članici, a na što je očito utjecala praksa koja se javila u primjeni drugih europskih uredbi.²² Radi utvrđivanja uobičajenog boravišta u okviru Uredbe, tijelo bi trebalo napraviti ukupnu procjenu životnih okolnosti ostavitelja tijekom posljednjih godina njegovog života i u trenutku njegove smrti, uzimajući u obzir sve relevantne činjenice, posebice trajanje i stalnost prisutnosti ostavitelja u odnosnoj državi članici te uvjete i razloge za tu prisutnost. Izrijekom je određeno da bi tako utvrđeno uobičajeno boravište trebalo imati blisku i stabilnu vezu s odnosnom državom članicom, uzimajući u obzir konkretne ciljeve Uredbe (t. 23. Preambule Uredbe).

I slučajevi utvrđivanja uobičajenoga boravišta opisani u Preambuli Uredbe²³ i rezultati provedenog istraživanja, ukazuju da je ocjena postojanja uobičajenog boravišta izazov za nadležna tijela. Rezultati empirijskog istraživanja ističu važnost i prevagu utvrđivanja obiteljskih i društvenih okolnosti u odnosu na ekonomske i profesionalne okolnosti i razloge (tzv. ekonomski migranti, ili slučaj eurozastupnika, ili odlaska na druge međunarodne, ili europske funkcije). Uzimajući okolnost da europsko stanovništvo stari, zanimljiv je i slučaj koji je opisao slovenski praktičar koji je sudjelovao u istraživanju, a odnosi se na smještaj osobe u dom za starije osobe u susjednu državu članicu u posljednjim godinama života. Imovina se pritom nalazi u državi članici podrijetla u kojoj je ostavitelj cijeli svoj život radio te čije je državljanstvo imao, tako i u trenutku svoje smrti. Međutim, ostavitelj je zasnovao društveni život i veze u državi članici u kojoj se nalazio dom te njegovo novo uobičajeno boravište; tu su se odvijale i posjete ostavitelju. U opisanom slučaju, izraženo je mišljenje da se prevaga treba dati društvenim okolnostima u posljednjim godinama života (u odnosu na okolnost gdje se nalazi pretežna većina imovine ostavitelja); dakle, mišljenje u prilog nadležnosti države članice u kojoj se nalazi dom za starije osobe te novo uobičajeno boravište ostavitelja. Nužno je istaknuti i drukčija razmišljanja, koja posebice uzimaju u obzir i razloge preseljenja odnosno odlaska u drugu državu članicu. Također, ako bi se u opisanom slučaju dodale i obiteljske veze i okolnost gdje se nalaze nasljednici (kao i njihovo državljanstvo), čini se, odgovor na opisanu situaciju ne bi bio jednoznačan.

22 V. tako relevantne okolnosti izražene u praksi Suda EU-a u presudi od 2. travnja 2009., *A, C-523/07, EU:C:2009:225*; presudi od 22. prosinca 2010., *Mercredi v. Chaffeá, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829*.

23 V. t. 24. Preambule Uredbe.

U pograničnim područjima susjednih država članica, izazovni su slučajevi, kao što istraživanje pokazuje, ostavitelja koji imaju nekretnine i u jednoj i drugoj državi članici te nakon umirovljenja žive šest mjeseci, odnosno duže razdoblje i u jednoj i u drugoj državi članici. Poteškoće posebice nastupaju kad postoji spor između nasljednika koji se nalaze u obje države članice u vezi s nadležnošću gdje jedni činjenično tvrde da je ona u jednoj državi članici, a drugi u drugoj državi članici. U opisanim slučajevima života i obiteljskih i društvenih veza u dvije ili više država naizmjenice, državljanstvo ostavitelja ili mjesto gdje se nalazi većina njegove imovine trebalo bi, čini se, biti posebni (činjenični) element u ocjeni postojanja uobičajenog boravišta ostavitelja.

Zanimljivi su i istraživački nalazi u odnosu na dokazna sredstva koja se koriste za utvrđivanje činjenica relevantnih za formiranje zaključka o (ne)postojanju uobičajenog boravišta ostavitelja, posljedično opće nadležnosti odnosno države članice. Kod utvrđivanja činjeničnih elemenata, praktičari koji su sudjelovali u istraživanju navode i opisuju smrtovnicu kao prvi izvor informacija, a potom na ostavinskoj raspravi (i) iskaze zainteresiranih stranaka. Pritom zaključuju da se najčešće na temelju iskaza, odnosno izjava zainteresiranih stranaka zaključuje o postojanju uobičajenog boravišta. Posljedično, utvrđivanje uobičajenog boravišta ostavitelja posebno je izazovno kod oprečnih navoda nasljednika, ali i kod suglasnih navoda nasljednika usmjerenih utvrđivanju nadležnosti i primjeni mjerodavnog prava države članice koje je za njih povoljnije. Kod utvrđivanja pojma uobičajenog boravišta, iskustveni kvalitativni podatci, dakle, ukazuju na situacije zloupotrebe prava od strane nasljednika u smislu davanja izjava i navođenja činjenica u prilog formiranja zaključka o postojanju nadležnosti te primjeni prava države članice, koje bi za njih zbog određenih razloga bilo povoljnije (u odnosu na pravila postupka, primjerice se opisuju pitanja trajanja i troškova postupka, ili u odnosu na pravila materijalnog prava, pravni sustav onih država članica koji povoljnije tretira nasljedno pravo bračnog i izvanbračnog druga, uopće, pitanje postojanja i utvrđivanja izvanbračne zajednice i sl.).

Treba uzeti u obzir i da je uobičajeno boravište neodređeni pravni pojam koji nadležnim tijelima omogućuje znatan prostor za diskreciju u zaključivanju oko njegova postojanja.²⁴ Pri zaključku o (ne)postojanju uobičajenog boravišta u odnosnoj državi članici, nadležno bi tijelo trebalo utvrditi sve relevantne činjenice koje čine premisu u zaključku suda, posebice one iz društvenog, obiteljskog i profesionalnog života ostavitelja, dok bi kao posebne (dodatne) elemente, nadležno tijelo trebalo uzeti u obzir i mjesto gdje se nalazi imovina i korisnici (nasljednici), kao i državljanstvo ostavitelja.²⁵ Pri utvrđivanju relevantnih činjenica, sud bi trebao izvesti sva dokazna sredstva kojima se one utvrđuju, pa i ona koja zainteresirane stranke nisu predložile (*arg. ex.*: čl. 181. ZNRH; čl. 167. ZNRSlo). Posebice kod sumnje na nedopuštena raspolaganja stranaka (protivna prisilnim propisima ili pravilima javnog morala), naime, tijelo koje vodi postupak moglo bi po službenoj dužnosti utvrditi činjenice

24 Tako i Anatol Dutta, „Novo međunarodno nasljedno pravo Evropske unije – prvo čitanje Uredbe o nasljednom pravu“, *Nova pravna revija* br. 2 (2013.): 10-11.

25 Usp. t. 24. Preambule Uredbe; usp. Jose Manuel Velasco Retamosa, „International Jurisdiction Rules in Matters of Succession in the European Context“, *Swiss Review of International and European Law* 28, br. 3 (2018.): 329.

koje stranke nisu iznijele i odlučiti da se izvedu dokazi koje stranke nisu predložile u cilju utvrđivanja niže premise zaključka o (ne)postojanju uobičajenog boravišta ostavitelja u odnosnoj državi članici (*arg. ex.* čl. 181. ZNRH; čl. 175. st. 2. ZNRH u vezi s čl. 3. st. 3. Zakona o parničnom postupku Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: ZPPRH);²⁶ čl. 167. ZNRSlo; čl. 163. ZNRSlo u vezi s čl. 3. st. 3. Zakona o pravdnem postupku Republike Slovenije (u daljnjem tekstu: ZPPRSlo)²⁷).²⁸ Budući da u Hrvatskoj ostavinske postupke (s prekograničnim elementom) vode javni bilježnici kao povjerenici suda (čl. 176. st. 1. ZNRH) te izdaju i Potvrde (čl. 6. st. 3. Zakona o provedbi Uredbe) vezani pravilima o nadležnosti u okviru Uredbe (čl. 64. Uredbe), u slučaju spora oko postojanja uobičajenog boravišta, a time i nadležnosti hrvatskoga tijela, odluku o tome bi trebao donijeti sud.²⁹

Osim pravila o općoj nadležnosti, Uredba uređuje i prorogaciju nadležnosti, supsidijarnu nadležnost (čl. 10. Uredbe) te *forum necessitatis* (čl. 11. Uredbe).

4.2. Prorogacija nadležnosti

Kao što je to izrijekom istaknuto u t. 27. Preambule Uredbe, Uredba počiva na ideji da tijelo koje odlučuje o nasljeđivanju primjenjuje svoje pravo (*lex fori*). Navedeno načelo treba razmotriti u sklopu mogućnosti izbora prava koje bi bilo mjerodavno za nasljeđivanje u cijelosti. Ostavitelj, naime, ima mogućnost izbora prava države članice čiji je državljanin u trenutku izbora ili u trenutku smrti kao mjerodavno za cjelokupno nasljeđivanje (čl. 22. st. 1. reč. 1. Uredbe). Upravo za te slučajeve izbora mjerodavnog prava, Uredba uređuje instrumente za usklađivanje i pitanja nadležnosti, i to, među ostalim, i putem sporazuma o izboru suda, a u cilju (ponovnog) uspostavljanja jedinstva nadležnog tijela te prava koje treba primijeniti kao mjerodavno.

Prema čl. 5. st. 1. Uredbe, ako je pravo koje je ostavitelj izabrao za uređenje svojeg nasljeđivanja pravo države članice čiji je državljanin u trenutku izbora ili u trenutku smrti, stranke na koje se to odnosi mogu se sporazumjeti da sud ili sudovi te države članice imaju isključivu nadležnost odlučivati o svim nasljednim stvarima.

26 Zakon o parničnom postupku, Službeni list SFRJ, br. 4/77. – 35/91.; Narodne novine, br. 26/91., 53/91., 91/92., 112/99., 88/01. – v. čl. 50. Zakona o arbitraži, 117/03., 88/05. – v. čl. 129. Zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, 2/07. – v. Odluku USRH, 84/08., 96/08. – v. Odluku USRH, 123/08. – ispravak, 57/11., 148/11. – pročišćeni tekst, 25/13., 89/14. – v. Odluku USRH, 70/19.

27 Zakon o pravdnem postupku, Uradni list RSlo, br. 73/07. – službeni pročišćeni tekst, 45/08. – v. Zakon o arbitraži, 45/08., 111/08. – v. Odluku USRSlo, 57/09. – v. Odluku USRSlo, 12/10. – v. Odluku USRSlo, 50/10. – v. Odluku USRSlo, 107/10. – v. Odluku USRSlo, 75/12. – v. Odluku USRSlo, 40/13. – v. Odluku USRSlo, 92/13. – v. Odluku USRSlo, 10/14. – v. Odluku USRSlo, 48/15. – v. Odluku USRSlo, 6/17. – v. Odluku USRSlo, 10/17., 16/19. – v. Zakon o nepravdnem postupku, 70/19. – v. Odluku USRSlo.

28 O zabrani zloupotrebe prava i inkvizitornim ovlastima suda u slučaju sumnje na nedopuštena raspolaganja stranaka v. više u: Siniša Triva i Mihajlo Dika, *Građansko parnično procesno pravo*, 7. izd. (Zagreb: Narodne novine, 2004.), 136-137, 178, 201, *et seq.*; Mihajlo Dika, *Građansko parnično pravo. Utvrđenje činjenica. VII. knjiga* (Zagreb: Narodne novine, 2018.), 26-37, *et seq.*

29 V. odredbe čl. 222.-225. ZNRH-a.

Promatrajući citiranu odredbu Uredbe vidljivo je da je pretpostavka primjene pravila o prorogaciji nadležnosti da je ostavitelj izabrao mjerodavno pravo u skladu s Uredbom. Potom, nije nebitno o pravu koje države je riječ.³⁰ Treba, naime, biti riječ o pravu države članice u okviru teritorijalnoga područja primjene Uredbe, budući da ona ne može utjecati na pravila o međunarodnoj nadležnosti izvan svojeg područja primjene.³¹ Nadalje, potreban je i sporazum svih „stranaka na koje se to odnosi“, a što pruža mogućnost da se u svakoj nasljednopravnoj stvari posebno, ovisno o predmetu postupka, cijeni koje stranke, među onima na koje se potencijalno odnosi predmet nasljeđivanja, moraju sklopiti sporazum o izboru suda, i to ako odluka suda o tom pitanju ne bi utjecala na prava drugih stranaka iz nasljeđivanja (t. 28. Preambule Uredbe).

Sporazum o izboru suda mora biti u pisanom obliku te ga datiraju i potpisuju stranke na koje se to odnosi (čl. 5. st. 2. reč. 1. Uredbe). Pritom svako priopćenje elektroničkim sredstvima koja osiguravaju trajni zapis sporazuma smatra se jednakovrijednim pisanom obliku (čl. 5. st. 2. reč. 2. Uredbe). Treba istaknuti i da priopćenja elektroničkim sredstvima moraju ispunjavati propisanu formu te moraju biti potpisana elektroničkim potpisom kako bi se smatrali jednakovrijednim pisanom obliku. Stoga, treba uzeti u obzir, da izmjena *e-mail* poruka ne bi bila dostatna.³² U literaturi se raspravlja i o mogućnosti sklapanja sporazuma o izboru suda nakon otvaranja nasljedstva, ali i u trenutku prije otvaranja nasljedstva ako je ostavitelj izabrao mjerodavno pravo, kao i o mogućim pitanjima povezanim s okolnostima naknadne pojave nepoznatoga nasljednika.³³

Budući da izbor mjerodavnog prava za nasljeđivanje može dovesti i do prorogacije nadležnosti, u istraživanju su se nastojali dobiti iskustveni podaci od praktičara o izboru mjerodavnog prava. Rezultati istraživanja ukazuju na okolnost da niti jedna skupina hrvatskih praktičara koji su sudjelovali u istraživanju gotovo da i nema iskustava s izborom mjerodavnog prava. Od slovenskih praktičara koji su sudjelovali u istraživanju, jedan je naveo i opisao iskustvo s oporukom koja je bila sastavljena u drugoj državi članici prije stupanja na snagu Uredbe te kojom je izvršen izbor mjerodavnog prava. Navedeno je u skladu s prijelaznim odredbama Uredbe (čl. 83. st. 2. Uredbe) i implicira mogućnost sporazuma o nadležnosti suda države članice, čije je pravo ostavitelj izabrao, odnosno zahtjeva jedne od stranaka u postupku za odbijanje opće nadležnosti suda (uobičajenog boravišta) zbog razloga svrsishodnosti (praktičnih okolnosti) u korist nadležnosti suda države članice, čije je pravo ostavitelj izabrao, a što se u opisanom slučaju i dogodilo.

Iako da i nema iskustvenih podataka o izboru mjerodavnog prava, posljedično, i sporazuma o izboru suda, istraživanje je dalo dodatne istraživačke nalaze koji upućuju na slabu obaviještenost građana o mogućnostima koje je propisala Uredba, premda je u primjeni pune četiri godine. To se posebice odnosi na mogućnost da građani unaprijed organiziraju svoje nasljeđivanje pa i u vidu izbora mjerodavnog

30 U skladu s načelom univerzalne primjene Uredbe, ostavitelj, naime, može izabrati i pravo treće države čiji je državljanin u trenutku izbora ili smrti (čl. 20. i 22. Uredbe).

31 Usp. Popescu. *Guide*: 33-34.

32 Popescu. *Guide*: 34.

33 Usp. Dutta. *Novo*: 12; Popescu. *Guide*: 34.

prava za nasljeđivanje u cijelosti. Ipak nužno je napomenuti da autonomija izbora nije neograničena. Ostavitelj može izabrati kao mjerodavno (samo) pravo države čiji je državljanin u trenutku izbora ili smrti (čl. 22. st. 1. reč. 1. Uredbe). Ostavitelj, napose, ne može kao mjerodavno izabrati pravo države u kojoj ima uobičajeno boravište u vrijeme izbora. Stoga treba uzeti u obzir važnost preventivne uloge javnih bilježnika i odvjetnika.

Odvjetnici i javni bilježnici trebali bi pri sastavljanju i ovjeri oporuke, ali i općenito u komunikaciji sa zainteresiranim strankama informirati ih o mogućnosti izbora mjerodavnog prava u skladu s Uredbom. Opću pravnu informaciju odvjetnika, ali i drugih pravnih stručnjaka, moglo bi slijediti i pravno mišljenje u odnosu na sadržaj potencijalnih mjerodavnih prava za nasljeđivanje u konkretnom slučaju, a kako bi zainteresirana stranka mogla donijeti informiranu odluku koje bi pravo u njezinom slučaju bilo za nju povoljnije, u granicama mogućnosti izbora mjerodavnog prava koje određuje Uredba. Teret izbora mjerodavnog prava, naravno, bio bi na zainteresiranoj stranci. Pri sastavljanju oporuke bilo bi preporučljivo i navesti uobičajeno boravište oporučitelja u vrijeme njezina sastavljanja. Iako se ono može promijeniti do trenutka smrti oporučitelja, u sklopu opće nadležnosti ta okolnost može biti važna u trenutku pokretanja postupka pri ocjeni cjelokupnih životnih okolnosti ostavitelja u svrhu utvrđivanja njegova uobičajenog boravišta.

Unatoč instrumentima propisanim Uredbom u cilju ponovnog uspostavljanja jedinstva nadležnog tijela te *lex fori* kao mjerodavnog prava, izbor ostavitelja o pravu koje bi se trebalo primijeniti kao mjerodavno za nasljeđivanje u cijelosti može dovesti (i) do situacija da nadležno tijelo primjenjuje strano pravo. Rezultati istraživanja ukazali su na probleme s kojima se praktičari koji su sudjelovali u istraživanju općenito susreću kada trebaju primijeniti strano pravo. U sklopu utvrđivanja sadržaja stranog prava i stranke mogu podnositi isprave o sadržaju prava strane države. Ako bi i ta aktivnost izostala, a što je u praksi često slučaj, i dalje je obveza suda da po službenoj dužnosti utvrdi sadržaj stranoga prava (*iura novit curia*).³⁴ U načelu, u praksi obavijest o sadržaju stranog prava sudovi traže od ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa. Rezultat je tih aktivnosti tekst propisa na izvornom jeziku države o čijem se pravnom sustavu radi, uz službeni prijevod na jezik suda. Prepreka je, dakle, jezična, ali i okolnost da u tim obavijestima izostaje sudska praksa što rezultira nemogućnošću utvrđivanja načina na koji se to pravo primjenjuje u odnosnoj državi o čijem je pravnom sustavu riječ.

4.3. Određena pitanja uz primjenu pravila o litispendenciji

Pravilo o litispendenciji sadržano je u odredbi čl. 17. Uredbe te ono određuje koji će sud voditi postupak i donijeti odluku ako je nasljednopravna stvar iznesena pred sudovima u različitim državama članicama (t. 35. Preambule Uredbe). Ako se pred sudovima različitih država članica vode postupci o istom predmetu u kojima sudjeluju iste stranke, svi sudovi osim onog pred kojim je prvo započet postupak zastaju s postupcima po službenoj dužnosti, sve dok se ne utvrdi nadležnost suda

34 Tako v. odredbe čl. 8. Zakona o međunarodnom privatnom pravu, Narodne novine, br. 101/17.

koji je prvi započeo postupak (čl. 17. st. 1. Uredbe). Nakon što se utvrdi nadležnost suda koji je prvi započeo postupak, svi ostali sudovi, osim onoga koji je prvi započeo postupak, proglašavaju se nenadležnima u korist tog suda (čl. 17. st. 2. Uredbe).

Praktičari koji su sudjelovali u istraživanju problematizirali su primjenu pravila Uredbe o litispendenciji, navodeći i opisujući slučajeve u kojima primaju smrtovnicu i po službenoj dužnosti pokreću ostavinske postupke budući da nekretnina leži u Hrvatskoj,³⁵ a zainteresirane stranke se ne odazivaju na pozive za ostavinsku raspravu. Hrvatski javni bilježnici, naime, tek na ročištu uz prisutnost nasljednika mogu utvrditi je li riječ o nasljednopravnoj stvari s prekograničnim elementom te gdje je ostavitelj imao uobičajeno boravište budući da spis koji javni bilježnik dobije kao sudski povjerenik sadrži samo smrtovnicu iz koje nije moguće utvrditi ni uobičajeno boravište ostavitelja ni cjeloviti sadržaj imovine ostavitelja. Ako se zainteresirane stranke ne odazovu na pozive za ostavinsku raspravu, javni bilježnici mogu samo nagađati da se postupak vodi ili se već proveo u drugoj državi članici. Oni nemaju uvid i saznanje o tome da je postupak već pokrenut u drugoj državi članici.

Trebalo bi, *de lege ferenda*, promišljati o uspostavi registra na razini EU-a u kojem bi se evidentirao trenutak pokretanja ostavinskog postupka, druge okolnosti relevantne za tijek postupak te donošenje odluke o nasljeđivanju. Neovisno o uspostavi registra na razini EU-a te dok se taj cilj ne ostvari, trebalo bi promišljati i o bilateralnoj suradnji i pravnoj pomoći te uspostavi sličnog registra u odnosu na Hrvatsku te pojedine susjedne države.

5. ZAKLJUČAK

Uredba i njezini instituti važan su kvalitativni normativni iskorak na području nasljeđivanja s prekograničnim elementom u europskim okvirima. Provedeno istraživanje pune četiri godine otkako je u primjeni Uredba, rezultiralo je nalazima koji ukazuju na određena načelno teorijska, ali i implementacijsko-praktična pitanja te izazove s kojima se susreću hrvatska i slovenska nadležna tijela u njezinoj primjeri. Iako je istraživanje obuhvaćalo samo praktičare koji primjenjuju Uredbu te profesionalno djeluju, u načelu na području Hrvatske i Slovenije, istraživački rezultati, posljedično, uzimajući u obzir prekogranični element ukazuju i na određene izazove s kojima se susreću i nadležna tijela drugih država članica.

Tako istraživački nalazi ukazuju na izazovne situacije ocjene i utvrđivanja postojanja nasljednopravne stvari s prekograničnim elementom te uobičajenog boravišta za zasnivanje opće nadležnosti u skladu s Uredbom. Praktičari koji su sudjelovali u istraživanju opisivali su evidentne situacije zloupotrebe prava u postupku od strane nasljednika koji su iznošenjem određenih činjeničnih tvrdnji nastojali postići formiranje zaključka nadležnog tijela o postojanju uobičajenog boravišta kao opće poveznice za utvrđivanje nadležnosti te primjenu mjerodavnog prava.

Pri ocjeni o (ne)postojanju „prekograničnog elementa“ trebalo bi uzeti u obzir sve okolnosti određene nasljednopravne stvari. Kada je riječ o imovini koja čini ostavinu trebalo bi uzeti u obzir gdje se ona nalazi, posebice nalazi li se i u drugoj državi

35 V. čl. 210., čl. 215. ZNRH-a. V. i čl. 164. ZNRSlo-a.

članici i/ili trećoj državi. Uredba je, naime, prihvatila načelo jedinstva ostavine prema kojemu bi mjerodavno pravo trebalo urediti nasljeđivanje u cijelosti. Nužno je uzeti u obzir i da je uobičajeno boravište neodređeni pravni pojam koji nadležnim tijelima omogućuje znatan prostor za diskreciju u zaključivanju oko njegova postojanja. Pri utvrđivanju relevantnih činjenica, sud bi trebao izvesti sva dokazna sredstva kojima se one utvrđuju, pa i ona koja zainteresirane stranke nisu predložile. Posebice kod sumnje na nedopuštena raspolaganja stranaka, naime, tijelo koje vodi postupak moglo bi po službenoj dužnosti utvrditi činjenice koje stranke nisu iznijele i odlučiti da se izvedu dokazi koje stranke nisu predložile u cilju utvrđivanja niže premise zaključka o (ne)postojanju uobičajenog boravišta ostavitelja u odnosnoj državi članici. Budući da u Hrvatskoj, različito od Slovenije, ostavinske postupke vode javni bilježnici kao povjerenici suda, u slučaju spora oko postojanja uobičajenog boravišta, a time i nadležnosti hrvatskoga tijela, odluku o tome bi trebao donijeti sud.

Promatrajući odnos Uredbe te Uredbe 2016/1103 treba primijetiti da opisani istraživački nalazi u odnosu na tuzemne nasljednopravne stvari te odlučivanje o imovini nadživjeloga bračnog druga otvaraju u odnosu na one s prekograničnim elementom pitanje jesu li javni bilježnici u Hrvatskoj nadležni za odlučivanje u stvarima bračnoimovinskih režima povezanim s ostavinskim postupkom. Trebalo bi zauzeti stajalište da bi i javni bilježnik u Hrvatskoj, koji bi bio nadležan za vođenje i odlučivanje u ostavinskom postupku s prekograničnim elementom u skladu s Uredbom, bio nadležan i za odlučivanje u nespornim stvarima bračnoimovinskih režima povezanim s tim predmetom nasljeđivanja, pa tako i odrediti imovinu nadživjeloga bračnog druga i na osnovi bračne stečevine. To potvrđuje, kao što je već navedeno u radu, i shvaćanje Suda EU-a izraženo u predmetu *Mahnkopf*.

Rezultati provedenog empirijskog istraživanja ukazuju na okolnost da je primjena načela jedinstva ostavine u odnosu na imovinu koja se nalazi u trećoj državi u načelu neodrživa. Nužno je voditi računa i da je primjena pravila Uredbe o ograničenju postupka i izuzimanju imovine koja se nalazi u trećoj državi vezana za zahtjev stranke te ocjenu nadležnog tijela o nemogućnosti priznanja, i prema potrebi, proglašenja izvršivosti odluke donesene u skladu s Uredbom u odnosnoj trećoj državi. Trebalo bi, čini se, biti prepušteno samo dispoziciji stranke u odluci hoće li se koristiti odlukom o nasljeđivanju u trećoj državi. Pritom bi sud trebao ograničeno se koristiti svojom diskrecijskom ovlasti kod ocjene pretpostavke nemogućnosti priznanja, i prema potrebi, proglašenja izvršivosti odluke donesene u skladu s Uredbom u odnosnoj trećoj državi.

U odnosu na imovinu koja se nalazi u drugoj državi članici te načelo jedinstva ostavine, trebalo bi poticati suradnju te razmjenu podataka među državama članicama, posebice kod pribavljanja podataka o imovini koja čini ostavinu, a nalazi se u drugoj državi članici, kao i u pogledu formalnih zahtjeva za upis imovine u upisnike u drugoj državi članici u skladu s *lex rei sitae*. Osim toga, bilo bi korisno potaknuti i zainteresirane stranke da same, odnosno putem odvjetnika ili javnog bilježnika ukažu nadležnom tijelu koje odlučuje o nasljeđivanju što je nužno unijeti u izrijeku odluke o nasljeđivanju prema pravu države upisnika, a kako bi se upis nekretnine ili druge imovine uspješno proveo u toj državi upisnika.

Radi aktivacije ciljeva Uredbe, mogućnosti da građani unaprijed organiziraju svoje nasljeđivanje, pa i u vidu izbora mjerodavnog prava za nasljeđivanje u cijelosti, važna je savjetodavna, a time i preventivna uloga javnih bilježnika i odvjetnika.

Konačno, nužno je istaknuti da je primjena pravila Uredbe o litispendenciji neodrživa bez uspostave odgovarajućeg registra na razini EU-a, u kojem bi se evidentirali trenutak pokretanja ostavinskog postupka, druge okolnosti relevantne za tijek postupak te donošenje odluke o nasljeđivanju. Međutim, neovisno o uspostavi registra na razini EU-a te dok se taj cilj ne ostvari, trebalo bi, *de lege ferenda*, promišljati i o bilateralnoj suradnji i pravnoj pomoći te uspostavi sličnog registra u odnosu na Hrvatsku te pojedine susjedne države.

LITERATURA

Knjige i članci:

1. Dika, Mihajlo. *Građansko parnično pravo. Utvrđenje činjenica. VII. knjiga*. Zagreb: Narodne novine, 2018.
2. Dutta, Anatol. „Novo međunarodno nasljedno pravo Evropske unije – prvo čitanje Uredbe o nasljednom pravu”. *Nova pravna revija* br. 2 (2013.): 9-22.
3. Hayton, David. „Wills and Succession in the European Union”. *Estates, Trusts & Pensions Journal* 24 (2004.-2005.): 262-268.
4. Köhler, Andreas. „General private international law institutes in the EU Succession Regulation – Some remarks”. *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici* 9, br. 18 (2016.): 169-191.
5. Max Planck Institute for Comparative and International Private Law. *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession*. Hamburg, 26. 3. 2010.
6. Popescu, Dan Andrei. *Guide on international private law in successions matters*. Alina Chițeală – Onești: Magic Print, 2014.
7. Poretti, Paula. „Nadležnost, nadležna tijela i postupci prema Uredbi (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju”. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 37, br. 1 (2016.): 561-587.
8. Poretti, Paula. „Odlučivanje o imovinskim odnosima bračnih drugova u ostavinskim postupcima sukladno Uredbi 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu”. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 38, br. 1 (2017.): 455-461.
9. Solomon, Dennis. „The boundaries of the law applicable to succession”. *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici* 9, br. 18 (2016.): 197-198.
10. Turner, Paul. „Perspectives of a European Law of Succession”. *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 14, br. 2 (2007.): 147-178.
11. Triva, Siniša i Mihajlo Dika. *Građansko parnično procesno pravo*, 7. izd. Zagreb: Narodne novine, 2004.
12. Velasco Retamosa, Jose Manuel. „International Jurisdiction Rules in Matters of Succession in the European Context”. *Swiss Review of International and European Law* 28, br. 3 (2018.): 317-336.
13. Vodopija Čengić, Ljiljana. „Iskustva javnih bilježnika u Republici Hrvatskoj u primjeni Uredbe o nasljeđivanju (EU) br. 650/2012 te izazovi u praksi”. *Informator prilog uz br. 6568* (2019.): 3-15.

Pravni izvori:

1. Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4 srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, SL, L 201, 27. 7. 2012.
2. Uredba Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima, SL, L 183, 8. 7. 2016.
3. Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000, SL, L 338, 23. 12. 2003.
4. Zakon o dedovanju, Uradni list SRSlo, br. 15/76., 23/78., Uradni list RSlo, br. 13/94., 40/94., 117/00., 67/01., 83/01., 73/04., 31/13., 63/16.
5. Zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, 2/07. – v. Odluku USRH, 84/08., 96/08. – v. Odluku USRH, 123/08. – ispravak, 57/11., 148/11. – pročišćeni tekst, 25/13., 89/14. – v. Odluku USRH, 70/19.
6. Zakon o međunarodnom privatnom pravu, Narodne novine, br. 101/17.
7. Zakon o nasljeđivanju, Narodne novine, br. 48/03., 163/03., 35/05., 127/13., 33/15., 14/19.
8. Zakon o parničnom postupku, Službeni list SFRJ, br. 4/77. – 35/91.; Narodne novine, br. 26/91., 53/91., 91/92., 112/99., 88/01. – v. čl. 50. Zakona o arbitraži, 117/03., 88/05. – v. čl. 129.
9. Zakon o pravdnem postupku, Uradni list RSlo, br. 73/07. – službeni pročišćeni tekst, 45/08. – v. Zakon o arbitraži, 45/08., 111/08. – v. Odluku USRSlo, 57/09. – v. Odluku USRSlo, 12/10. – v. Odluku USRSlo, 50/10. – v. Odluku USRSlo, 107/10. – v. Odluku USRSlo, 75/12. – v. Odluku USRSlo, 40/13. – v. Odluku USRSlo, 92/13. – v. Odluku USRSlo, 10/14. – v. Odluku USRSlo, 48/15. – v. Odluku USRSlo, 6/17. – v. Odluku USRSlo, 10/17., 16/19. – v. Zakon o nepravdnem postupku, 70/19. – v. Odluku USRSlo.
10. Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, Narodne novine, br. 152/14.

Sudska praksa:

1. Presuda od 1. ožujka 2018., *Mahnkopf*, C-558/16, EU:C:2018:138
2. Presuda od 2. travnja 2009., *A*, C-523/07, EU:C:2009:225
3. Presuda od 6. listopada 2015., *Matoušková*, C-404/14, EU:C:2015:653
4. Presuda od 22. prosinca 2010., *Mercredi v. Chaffe*, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829

Izvori s interneta:

1. *Europski pravosudni atlas u građanskim stvarima*. Pristup 27. prosinca 2019. https://e-justice.europa.eu/content_matters_of_matrimonial_property_regimes-559-hr-hr.do?member=1#a_116

Sladana Aras Kramar*

Summary

**SUCCESSION MATTER WITH A CROSS-BORDER
ELEMENT AND JURISDICTION IN THE CONTEXT OF
THE REGULATION (EU) NO 650/2012 IN MATTERS OF
SUCCESSION – SOME CROATIAN AND SLOVENIAN
EXPERIENCES AND CONTROVERSIES**

After four years since Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of successions and on the creation of a European Certificate of Succession has been implemented, in the paper certain theoretical, as well as implementation-practical issues will be analysed and discussed, based on the results of an empirical study on the implementation of the Regulation in Croatia and Slovenia during May – September 2019.

The aim of the research is to detect and analyse the deficiencies of the existing normative regulation and problems in the implementation of the Regulation through the analysis of the normative framework of the Regulation, as well as European and national, Croatian and Slovenian implementing regulations and the experience of three groups of Croatian and Slovenian practitioners (judges, notaries, attorneys-at-law).

After introductory remarks on the subject matter and methodology of the research, in the paper the succession matter with a cross-border element, the material scope of the Regulation and its relation to other European regulations are determined. Then follows the part of the paper on the principle of the unity of the estate, in which certain issues with situations of the existence of property constituting the estate in third states are discussed, especially in neighbouring post-Yugoslav states. Within the fourth part of the paper on the jurisdiction, the issues of determining the habitual residence in practice, the challenges faced by the competent authorities in determining jurisdiction based on that link are analysed and discussed, as well as specific issues with the agreement on the choice-of-court. Challenging situations of double *lis pendens* in Member States are also discussed, as a consequence of the duty of a competent authority in some Member States, such as Croatia and Slovenia, to initiate succession proceedings *ex officio* if immovable property is located in its territory. The final part of the paper contains a summary synthesis of the main research results, as well as some reflections on the coherent implementation of the Regulation in Croatia and Slovenia, and consequently in other Member States.

* Sladana Aras Kramar, Ph.D., Associate Professor, Faculty of Law, University of Zagreb; saras@pravo.hr.

Keywords: *succession matters with a cross-border element; principle of the unity of the estate; jurisdiction; habitual residence; agreement on the choice-of-court; Regulation (EU) No 650/2012.*

Zusammenfassung

ERBSACHEN MIT GRENZÜBERSCHREITENDEM ELEMENT UND ZUSTÄNDIGKEIT IM RAHMEN DER VERORDNUNG (EU) NR. 650/2012 – EINIGE KROATISCHE UND SLOWENISCHE ERFAHRUNGEN UND DILEMMAS

Vier Jahre seit der Anwendung der Verordnung (EU) Nr. 650/2012 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 4. Juli 2012 über die Zuständigkeit, das anzuwendende Recht, die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen und die Annahme und Vollstreckung öffentlicher Urkunden in Erbsachen sowie zur Einführung eines Europäischen Nachlasszeugnisses wird man in diesem Beitrag sowohl theoretische als auch praktische Fragen aufgrund der Ergebnisse der während Mai – September 2019 durchgeführten empirischen Untersuchung über die Anwendung der Verordnung in Kroatien und Slowenien darstellen.

Ziel dieser Untersuchung ist es, durch die Analyse normativen Rahmens dieser Verordnung sowie auch europäischer und nationaler (kroatischer und slowenischer) Implementierungsvorschriften und durch die Erfahrung drei Gruppen kroatischer und slowenischer Praktiker (Richter, Notare, Anwälte) die Mängel dieser normativen Regelung und Probleme bei dessen Anwendung zu bestimmen und analysieren.

Nachdem man in der Einführung den Gegenstand und die Methodologie der Untersuchung darstellt, versucht man im Beitrag, die Erbsachen mit grenzüberschreitendem Element, den materiellen Bereich der Anwendung dieser Verordnung und deren Beziehung gegenüber anderen europäischen Verordnungen zu bestimmen. Danach erörtert man den Grundsatz der Einheit des Nachlasses und bespricht diesbezüglich manche Fragen verbunden mit dem zum Nachlass gehörenden Vermögen in Drittländern, insbesondere in postjugoslawischen Ländern. Im Rahmen der Zuständigkeit analysiert und bespricht man die Fragen der Bestimmung des gewöhnlichen Aufenthaltsortes in Praxis, die Herausforderungen, mit denen sich die zuständigen Körper bei der Bestimmung der Zuständigkeit einsetzen, sowie auch manche mit dem Zuständigkeitsübereinkommen verbundenen Fragen. Man bespricht auch die mit der doppelten Rechtshängigkeit in Mitgliedstaaten verbundenen Herausforderungen, die als Folge der Pflicht des zuständigen Körpers in manchen Mitgliedstaaten (wie Kroatien und Slowenien), das Nachlassverfahren von Amts wegen einzuleiten, wenn sich die Immobilien in ihren Territorien befinden, erscheinen. Abschließend stellt man die Synthese der Hauptergebnisse der Untersuchung und manche Überlegungen über die kohärente Anwendung der Verordnung in Kroatien und Slowenien oder in anderen Mitgliedstaaten dar.

Schlüsselwörter: *Erbsachen mit grenzüberschreitendem Element; Grundsatz der Einheit des Nachlasses; Zuständigkeit; gewöhnlicher Aufenthaltsort; Zuständigkeitsübereinkommen; Verordnung (EU) Nr. 650/2012.*

Riassunto

SUCCESSIONE CON ELEMENTI DI TRANSAZIONALITÀ E COMPETENZA NELL'AMBITO DEL REGOLAMENTO (UE) N. 650/2012 IN MATERIA DI SUCCESSIONI – ESPERIENZE E DUBBI NEI SISTEMI CROATO E SLOVENO

A quattro anni dall'entrata in vigore del Regolamento (UE) n. 650/2012 del Parlamento europeo e del Consiglio, del 4 luglio 2012, relativo alla competenza, alla legge applicabile, al riconoscimento e all'esecuzione delle decisioni e all'accettazione e all'esecuzione degli atti pubblici in materia di successioni e alla creazione di un certificato successorio europeo, nel lavoro si disaminerà e si discuterà di alcune questioni tanto teoriche, quanto pratico-applicative sulla base dei risultati cui s'è pervenuti in seguito ad una ricerca empirica condotta tra maggio e settembre del 2019 con riguardo all'applicazione del Regolamento in Croazia ed in Slovenia.

Lo scopo della ricerca è quello di determinare ed analizzare attraverso l'analisi del quadro normativo del Regolamento e delle normative europee e nazionali, croate e slovene, come pure valutando le esperienze di tre professioni legali croate e slovene (i giudici, i notai e gli avvocati) le lacune della disciplina normativa esistente ed i problemi legati all'applicazione del Regolamento.

Dopo le note introduttive sull'oggetto e la metodologia della ricerca condotta, nel lavoro si tenta di determinare la successione con elementi di transnazionalità, l'ambito di applicazione sostanziale del Regolamento, come pure il rapporto rispetto agli altri regolamenti europei. Segue poi una parte dedicata al principio dell'unitarietà della successione nella quale si discute di alcune questioni correlate all'esistenza di patrimonio facente parte della successione che si trovi in stati terzi, in specie nei vicini stati dell'ex-Jugoslavia. Nella quarta parte si tratta della competenza; si analizzano le questioni circa la determinazione della residenza abituale nella prassi; si disaminano le sfide che sono chiamati ad affrontare gli organi a ciò preposti nell'accertamento della competenza in base a tale criterio di collegamento, come anche alcune questioni legate all'accordo della scelta del foro. Si discute anche delle situazioni in cui esiste una doppia litispendenza negli stati membri in ragione dell'obbligo in capo all'organo preposto in alcuni stati membri, come la Croazia e la Slovenia di instaurare d'ufficio procedimenti successori nel caso in cui gli immobili siano siti sul loro territorio. Nella parte conclusiva del lavoro si rinvia una sintesi dei principali risultati cui ha

condotto la ricerca, come anche alcune riflessioni volte ad individuare una coerente applicazione del Regolamento in Croazia ed in Slovenia e di conseguenza anche negli altri stati membri.

Parole chiave: *successione con elementi di transnazionalità; principio dell'unitarietà della successione; competenza; residenza abituale; accordo sulla scelta del foro; Regolamento (UE) n. 650/2012.*